IN-NISEL TAL-VERB "QALFAT"

Ta' ERIN SERRACINO-INGLOTT

Meta wieħed ikun irid isib in-nisel ta' kelma hu dejjem tajjeb (anzi fil-fehma tiegħi hu meħtieġ) li, qabel xejn, ikun jaf it-tifsiriet kollha tagħha, ewliena u mhumiex, għax ħafna drabi r-rabta etimoloġika tista' tkun imwettqa sewwasew minn xi tifsira sekondarja, fejn in-nisel tal-kelma jista' jkun xi ftit dubbjuż, l-aktar ħtjia ta' nuqqas ta' tagħrif storiku eżatt.

Fil-każ tal-verb Malti "Qalfat, jqalfat" jien insib li t-tifsir mogħti mid-dizzjunarji li nafu bihom (ibda minn De Soldanis u spiċċa f'Busuttil) m'hux komplut. Falzon, minn fuq Vassalli, jfissru biss "calafatare, ristoppare i navigli"; Vella, xott xott, "calafatare", u Caruana "ristoppare e incatramare la nave".

Imma l-verb għandu tifsiriet oħra sekondarji li, fi "Il-Miklem" tiegħi, jien nagħtih hekk:

> "Mela u sadd tajjeb bil-qatran u l-istoppa jew ġbisa x-xquq ta' bejn it-twavel ta' bastiment, skuna eċċ; ħadem jew sewwa xi ħaġa bla kont jew bla sengħa; għamel xogħol ħorrox borrox; *qalfat 'il barra*: bagħat 'il barra lil xi ħadd bil-ħerra u ġen. bil-medd ta' l-idejn, keċċa lewt lewt".

Għalkemm il-kelma tinsab fl-Isqalli ("calafatari"), jidher, mill-għamla kwadrilittera bl-ewwel radikali *QA*, li l-Malti jafha mill-Għarbi fejn insibuha bħala kwadrilitteru, ġen. bl-aħħar radikali "THA". Beaussier ifissirha hekk: "Calfater, carener; radouber; rétrousser les vêtements pour ne pas les mouiller".

Ta' min jinnota li t-tifsir sekondarju ta' "radouber" (li ftit jew wisq hu bħal fil-Malti) ma jinsabx fl-Isqalli u fit-Taljan.

Dozy-Suppl. jagħti l-verb ukoll bl-aħħar radikali "TA" barra "THA", u barra t-tifsir ewlieni jżid: "cimenter"; u fil-għamla passiva jagħtih bħala "se radouber". Barra minn hekk iżid ukoll li l-verb jingħad anki bl-ewwel radikali "ĠE". U taħt il-"ĠE" jagħtih ukoll Kazimirski, jew bl-aħħar radikali "THA" u sew bid-"DHA", iżda ma jagħtihx taħt l-ewwel radikali "QA".

Għalkemm, minn dan, jidher li l-verb m'hux bizzejjed stabbili fil-Għarbi, wieħed jifhem li dan hu kollu ġej minn żewġ ħwejjeġ:

(1) ix-xebh kbir li hemm bejn "TA", "THA" u "DHA" fit-tlissin, hekk li fil-Malti saru ittra waħda, it-"TE";

(2) il-bidla komuni li nsibu fil-Għarbi tan-Nord Afrika, l-aktar bejn il-Berberu u l-Eġizzjan għal dak li jolqot it-tlissin tal-"ĠE", tal-"GA" u tal-"QA", li ġiebet xi taħwid ewfoniku anki fil-Malti (qabbel "Kagħka" u "Qagħqa" eċċ.).

Imma xi prova għandna li l-Malti ħa l-kelma mill-Għarbi u mhux mill-Isqalli?

Jien inħoss, kif ġa sostnejt band'oħra ("Journal of Maltese Studies" No. 3, 1966), li l-kwadrilitteri, meta jkunu ġenwinament ġejjin mill-Għarbi, huma dejjem imnisslin minn trilitteri, biex ma mmorrux aktar 'il bogħod. Imma, qabel ma naraw jekk il-kwadrilitteru "qalfat" ħariġx minn xi trilitteru ieħor Għarbi, jaħtieġ naqtgħuha jekk il-Għarbi jafx il-kelma mir-Romanz (p.e. l-Isqalli "calafatari") jew jekk hux bil-maqlub.

Barbera, li, kif jistqarr hu stess fid-"Daħla" tal-ktieb tiegħu, lesta dak ix-xogħol fi ftit xhur, u li jien ġa wrejt, snin ilu, li ma jaħsibx jew ma jistudjax biżżejjed qabel ma jikteb, qal, dwar il-kelma "qalfat" fid-"Dizionario Maltese-Arabo-Italiano" tiegħu:

> "Su tal forma verbale troppo hanno razzolato al par delle galline i nostri etimologhi internazionali passati e presenti ed ognuno ha detto, mi si permetta l'espressione, la sua bella e grossa corbelleria"; u hawn Barbera jżid il-"corbelleria' tiegħu billi jgħid, bla ma jwettaq, "la forma araba è italiana".

Issa, jekk it-Taljan jaf il-kelma "calafatare" mill-Isqalli, kif tabilħaqq jafha (u mnejn sata' jafha aktar, la ma tinsabx fil-Latin u lanqas fil-Provenzal, iż-żewġ ilsna prinċipali li minnhom rada' t-Taljan?); l-Isqalli "calafatari" mnejn sata' ħadha jekk mhux mill-Għarbi?

Imma dan l-argument tiegħi jaqa' jekk, fil-Għarbi, fuq it-teżi tiegħi tal-kwadrilitteriżmu, ma jinstabx it-trilitteru oriġinali!

Kif għandu wieħed jimxi xjentifikament biex wieħed isibu?

Skond it-teorija tiegħi, li ġa tajt *in extenso* fix-xogħol l-ieħor tiegħi fuq imsemmi, fil-kwadrilitteru "qalfat" hemm konsonanti barranija li daħlet wara fuq trilitteru. Liema hi?

Jew: l-"elle" li setgħet daħlet *bħala likwida* b'dissimilazzjoni flok it-tieni radikali *ġeminata* tat-tieni forma verbali tat-trilitteru "qafat";

Jew: it-"te" finali, li setgħet żdiedet bħala suffiss tal-plural tan-"nomen unitatis" (bl-"a" finali) tal-verb ta' l-ewwel forma tat-trilitteru "qalaf" (i.e. "qalfa", *inde* "qalfat", jew kif ngħidu aħna bil-Malti "qalfiet").

Liema minn dawn it-tnejn tista' tkun? Naraw.

Nibdew b' "qafat". Fil-Għarbi l-verb "qafata", li m'għandux it-tieni forma (u dan hu importanti), ifisser skond Kazimirski: "sauter sur une femelle pour la couvrir, se dit des oiseaux" etc. Jidher ċar li dan it-tifsir, jiġġebbed kemm jiġġebbed, ma għandu

xejn li xejn x'jaqsam ma' dak tal-kwadrilitteru "qalfat". Mela "qafat" barra!

Niġu għal "*qalaf*". Fil-Għarbi l-verb "qalafa" hu mogħti minn Kazimirski b'dan it-tifsir li ġej, sew fl-ewwel forma, u sew fit-tieni (u dan hu importanti): "calfater un navire avec des fibres de palmier et du goudron". U Kazimirski jagħti wkoll in-"nomen unitatis": "qalfa", li fil-plural issir "qalfat" (bil-Malti "qalfiet").

Quod erat demonstrandum.

Naħseb li għandi raġun ingħid li l-verb kwadrilitteru "qalfat" fil-Għarbi ħareġ mill-plural ta' dan in-nom verbali tat-trilitteru "qalafa"; minn hemm, bħala kwadrilitteru, daħal fil-Malti l-ewwel, u fl-Isqalli wara, fejn ħa d-desinenza "-ari", u mbagħad daħal hekk fit-Taljan u f'ilsna romanzi oħra ta' l-Ewropa.

Ma naħsibx li għandu jibqa' dubju dwar il-loġika ta' dan il-proċess etimoloġiku. Imma, kieku kellu jkun hemm, jitwarrab ukoll malli wieħed jara li saħansitra t-tifsir sekondarju tal-verb Malti jinsab fit-trilitteru Għarbi "qalafa" taħtiex Dozy-Suppl. jagħti t-tifsir: "massacrer, gâter, mal travailler", biex ikompli jurina aktar biċ-ċar li l-kwadrilitteru ħareġ minnu.

Altru minn "la forma araba è italiana", għidlu lil Barbera!

Taf x'naf ingħid: li sewwa jgħid il-qawl Malti, li "qattusa għaġġelija frieħ għomi tagħmel"!